

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriłło

w sprawie z wniosku R.K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o ustalenie ustawodawstwa właściwego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 listopada 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 23 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego
kwotę 1.200 (tysiąc dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację odwołującego się R.K. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 22 października 2015 r. (mocą którego oddalono jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. w przedmiocie ustalenia ustawodawstwa właściwego) i zasądził od wnioskodawcy na rzecz strony pozwanej 900 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Odwołujący się zaskarżył powyższy wyrok skargą kasacyjną w całości. Skarżący zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego: 1/ art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004

z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE L 166/1), przez jego niezastosowanie i nie ustalenie ustawodawstwa słowackiego, jako właściwego w spornym okresie, od dnia 1 lutego 2013 r. do 28 lutego 2013 r. oraz od 1 maja 2013 r., gdyż ubezpieczony wykonywał w tym czasie nie tylko pracę na własny rachunek w Polsce, ale także pracę najemną na terenie Słowacji, a w związku z tym doprowadziło to także do naruszenia art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, przez to, że ubezpieczony podlegał w tym samym czasie ustawodawstwu dwóch różnych państw członkowskich UE; 2/ art. 16 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (Dz.Urz. UE L 284/1), przez zaniechanie przez ZUS niezwłocznego określenia ustawodawstwa właściwego, zgodnie z uzyskaną informacją o nawiązaniu przez ubezpieczonego stosunku najemnego na terenie Słowacji, a zamiast tego wszczęcie postępowania wyjaśniającego, zmierzającego do ustalenia czy ubezpieczony realnie wykonywał pracę na terenie Słowacji w oparciu o ogólne informacje zawarte między innymi w piśmie słowackiej instytucji ubezpieczeniowej z dnia 25 lipca 2013 r., które nie było skierowane bezpośrednio do ubezpieczonego; 3/ art. 16 ust. 4 rozporządzenia wykonawczego, przez zaniechanie zwrócenia się do właściwej instytucji ubezpieczeniowej na Słowacji w celu wyjaśnienia wątpliwości, czy ubezpieczony rzeczywiście został prawomocnie wyłączony z obowiązku podlegania pod słowacki system ubezpieczeń społecznych, w związku z istniejącą decyzją organu słowackiego, od której to odwołanie nie zostało ostatecznie rozstrzygnięte, a samo postępowanie wyjaśniające na Słowacji zostało zawieszone, gdyż organ odwoławczy powziął wątpliwości co do zgodności z prawem powodów wydania tej decyzji; 4/ art. 5 rozporządzenia nr 987/2009, przez nieuwzględnienie nadanego ubezpieczonemu numeru ubezpieczenia, podczas gdy ani organ rentowy ani Sąd miejsca zamieszkania nie może tej okoliczności zignorować, istnienie bowiem tytułu ubezpieczenia społecznego za granicą, wyklucza dokonywanie ustaleń przeciwko dowodowi ubezpieczenia społecznego w innym państwie, oraz przez podważenie ważności umowy o pracę, na podstawie której został wydany przez instytucję innego państwa członkowskiego dokument potwierdzający zgłoszenie ubezpieczonego do ubezpieczenia społecznego w tym

innym państwie członkowskim; 5/ pkt 4 decyzji nr A1 Komisji Administracyjnej z dnia 12 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia procedury dialogu i koncyliacji w zakresie ważności dokumentów, określenia ustawodawstwa właściwego oraz udzielania świadczeń na mocy rozporządzenia nr 883/2004, przez jego niezastosowanie i nie zawieszenie postępowania z uwagi na fakt, iż sprawa o objęcie ubezpieczonego obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym na terenie Słowacji jest obecnie przedmiotem administracyjnego postępowania odwoławczego na mocy przepisów krajowych państwa słowackiego, a w związku z tym procedura dialogu i koncyliacji w zakresie określenia właściwego ustawodawstwa powinna zostać zawieszona już na etapie postępowania przed polskim organem rentowym do czasu zakończenia postępowania wyjaśniającego na Słowacji; 6/ art. 14 ust. 5b w związku z art. 16 rozporządzenia nr 987/2009 w związku z art. 45 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, przez zakwalifikowanie pracy wykonywanej przez odwołującego się na terenie Słowacji jako pracy mającej charakter marginalny, a odwołującego się nie jako pracownika, w sytuacji kiedy po analizie czasu pracy i wynagrodzenia wynikających z umowy o pracę w stosunku do wykonywanej działalności gospodarczej na terenie Polski, praca najemna wykonywana na terenie Słowacji nie wykazuje cech marginalności, czego w prowadzonym postępowaniu administracyjnym polski organ rentowy nie zarzucał odwołującemu się, co doprowadziło do obejścia przepisów o koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego w zakresie w jakim przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego czy praca wykonywana przez ubezpieczonego ma rzeczywiście charakter marginalny, powinno nastąpić przy udziale słowackiej instytucji ubezpieczeniowej; 7/ art. 19 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009, przez jego błędną wykładnię i uznanie, że z normy tej wynika obowiązek wnioskowania przez osobę zainteresowaną lub jego pracodawcę o poświadczenie przez instytucję właściwą państwa członkowskiego, na formularzu A1, właściwego ustawodawstwa mającego zastosowanie do osoby ubezpieczonej na terenie tego państwa oraz że nie wydanie tego formularza przez właściwą instytucję całkowicie wyklucza daną osobę z podlegania pod jej system zabezpieczeń społecznych, a tym samym stanowi przeszkodę dla ustalenia jako właściwego ustawodawstwa tego państwa, w sytuacji gdy postępowanie o ustalenie ustawodawstwa jest przedmiotem postępowania

administracyjnego i kontroli sądowej oraz że fakt wydania formularza E 101/ A1 jest postępowaniem następczym do procedury ustalającej właściwe ustawodawstwo i ma miejsce zawsze po jej zakończeniu, a nigdy jej nie poprzedza, czego Sąd Apelacyjny nie dostrzegł, uzależniając błędnie, iż samo zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego i nawet opłacanie składek nie jest równoznaczne z objęciem ubezpieczeniem społecznym, o czym może świadczyć jedynie dokument w postaci formularza E 101/ A1; 8/ art. 98, art. 99 i art. 108 § 2 k.p.c. oraz § 12 ust. 1 pkt 2 w związku z § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, przez jego niewłaściwe zastosowanie i zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według wartości przedmiotu sporu, która w sprawach o ustalenie właściwego ustawodawstwa nie występuje, gdyż rolą tegoż postępowania jest jedynie wskazanie właściwego państwa do podlegania pod jego system ubezpieczeń społecznych, natomiast Sąd bezprawnie dokonał ustalenia wartości przedmiotu sporu w oparciu o założenie, że odwołujący się jest już na tym etapie postępowania zobowiązany do opłacania składek z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w Polsce, które to postępowanie jest postępowaniem odrębnym od powyższego i następczo po nim występującym, w którym to dopiero ustala się w jakim okresie i w jakim wymiarze występuje obowiązek opłacenia składek z tytułu ubezpieczeń społecznych.

Skarżący podniósł również zarzut naruszenia przepisów postępowania, mającego istotny wpływ na wynik sprawy: 1/ prowadzenie postępowania dotkniętego nieważnością z uwagi na treść art. 477¹¹ § 2 k.p.c., a mianowicie niewezwanie pracodawcy ubezpieczonego - firmy J. i I. s.r.o. jako zainteresowanego, podczas gdy w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stronami postępowania są ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy i zainteresowany, a zainteresowanym jest zgodnie z art. 477¹¹ § 2 k.p.c. ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy, a zatem pracodawca ubezpieczonego jako zobowiązany do opłacania składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne do słowackich instytucji właściwych z uwagi na zatrudnienie ubezpieczonego na podstawie umowy o pracę,

co skutkowało naruszeniem art. 379 pkt 5 k.p.c. stanowiąc przyczynę nieważności postępowania, mimo zmiany treści podniesionego przepisu nie wykluczył on jego zastosowania do niniejszego stanu faktycznego; 2/ art. art. 477⁹ § 1 k.p.c., art. 477¹⁰ k.p.c., art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. w związku z art. 321 k.p.c., przez wyrokowanie poza zakres i przedmiot decyzji wyznaczonej przez jej treść, a zatem z naruszeniem zasad przewidzianych dla tego rodzaju procedury sądowej, w której sąd rozstrzyga jedynie o zasadności wniosku w granicach przedmiotu zaskarżonej decyzji.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ubezpieczony powołał się na nieważność postępowania oraz oczywistą zasadność skargi. W uzasadnieniu wniosku skarżący wskazał, że w sprawie zastosowanie znajduje art. 379 pkt 5 k.p.c. z uwagi na to, że możliwości obrony swoich praw pozbawiony został pracodawca ubezpieczonego. W ocenie skarżącego, przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej wynika natomiast z okoliczności, że zaskarżony wyrok zapadł z oczywistym, rażącym naruszeniem przepisów prawa wskazanych w treści skargi.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c.

wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecnictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 stycznia 2008 r.,

II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, iż przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona

(postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy stwierdzić należy, że autor skargi nie spełnił warunków stawianych w orzecznictwie Sądu Najwyższego powołanym przesłankom przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W kwestii sugerowanego przez skarżącego naruszenia przepisów prawa procesowego, które mogłoby powodować nieważność postępowania, wypada zauważyć, że co do zasady Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do badania nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji. Takie badanie jest możliwe tylko wtedy, gdy w skardze kasacyjnej został sformułowany zarzut naruszenia przez sąd drugiej instancji art. 386 § 2 w związku z art. 378 § 1 k.p.c., przez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2009 r., II CSK 156/09, czy postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2007 r., V CSK 62/07, niepublikowane). W orzecznictwie przyjmuje się, że postępowanie toczące się bez udziału zainteresowanego, dotknięte jest nieważnością, przy czym jest oczywiste, że do tej nieważności dochodzi już w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, a taka wada postępowania nie może być konwalidowana przez wezwanie tej strony do udziału w postępowaniu apelacyjnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, LEX nr 2120892). W razie zaistnienia takiej sytuacji, sąd odwoławczy obowiązany jest z urzędu uwzględnić nieważność postępowania zaistniałą przed sądem pierwszej instancji (art. 378 § 1 k.p.c.), uchylić zaskarżony wyrok, znieść postępowanie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c.). W takiej sytuacji procesowej trafny mógłby być zarzut naruszenia art. 386 § 2 w związku z art. 378 § 1 *in fine* k.p.c., stanowiący o obowiązku sądu drugiej instancji wzięcia pod rozwagę z urzędu nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji. Skarżący nie sformułował jednak takiego zarzutu. Przede wszystkim zaś wbrew twierdzeniom skarżącego, w sprawie nie doszło do nieważności postępowania. Zainteresowanym w rozumieniu art. 477¹¹ k.p.c. jest podmiot, którego praw i obowiązków

bezpośrednio dotyczyć może wynik toczącej się sprawy. Nie chodzi o zainteresowanie w sensie potocznym ani o automatyczne przypisywanie drugiej stronie kwestionowanej umowy tego przymiotu. W ocenie Sądu Najwyższego, pracodawca zatrudniający ubezpieczonego za granicą nie jest zainteresowanym w sprawie z odwołania ubezpieczonego przeciwko organowi rentowemu o ustalenie właściwego ustawodawstwa, a wynik takiej sprawy nie dotyczy bezpośrednio praw i obowiązków zagranicznego pracodawcy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, LEX nr 2120892; z dnia 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 września 2016 r., I UZ 14/16, LEX nr 2153430; z dnia 6 września 2016 r., I UZ 13/16, LEX nr 2139243; z dnia 21 listopada 2016 r., II UK 734/15 i II UK 735/15, niepublikowane, z dnia 12 kwietnia 2017 r., I UK 260/16, niepublikowane, z dnia 5 października 2017 r., I UK 547/16, niepublikowane). Brak wezwania zagranicznego pracodawcy do udziału w sprawie o ustalenie właściwego ustawodawstwa w charakterze zainteresowanego nie może być zatem rozważany jako pozbawienie tego pracodawcy możliwości obrony swoich praw, świadczące o nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2017 r., I UK 547/16, niepublikowane).

Z kolei stawiając tezę o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej skarżący nie przedstawił wyводу prawnego wyjaśniającego, na czym polega kwalifikowane naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów materialnoprawnych lub procesowych, które doprowadziło do wydania oczywiście niesłusznego wyroku. Co więcej – w ogóle nie wskazał przepisów, w których kwalifikowanym naruszeniu upatruje tej przesłanki przedsądu, jedynie ogólnie stwierdzając, że są to przepisy prawa powołane w treści skargi. Argumentów za istnieniem tejże przesłanki przedsądu należałoby zatem poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych skargi, tj. w podstawach kasacyjnych i ich uzasadnieniu. Nie jest to jednak rolą Sądu Najwyższego na etapie badania kryteriów przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 2 pkt 4

rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804).

as